

Met de billen

De affaire-Oudkerk is een morele dijkdoorbraak. Net als in het buitenland zullen onze politici zich voortaan moeten afvragen of hun privéleven wel strookt met de boodschap die ze als publiek persoon wensen uit te dragen. Kiezers mogen weten wat voor vlees ze in de kuip hebben.

Mijn persoonlijke ondergrens is dat het gedrag van een gezagsdrager niet in strijd mag zijn met de wet." Aldus de Amsterdamse burgemeester Job Cohen op zondag 18 januari in het televisieprogramma *Buitenhof*.

Aanleiding voor deze uitspraak was uiteraard de affaire-Rob Oudkerk. Heleen van Royen had in haar column verslag gedaan van een wel heel interessant gesprek met de Amsterdamse wethouder, dat plaats had gevonden in een Haags café. In de woorden van Van Royen surfte Oudkerk op een gemeentelijke pc langs pornosites, ging hij regelmatig naar de hoeren, en nam hij één keer per jaar – met oud en nieuw – een snuif cocaïne. Pijnlijk natuurlijk, dat dit alles in Het Parool verscheen. "Ik was er eerlijk gezegd geschokt over," zei Oudkerk op 17 januari in diezelfde krant.

Maar deze ontboezeming over zijn gemoedstoestand was niet de voornaamste reden waarom Oudkerk dit interview gaf, nota bene aan de hoofdredacteur van dezelfde krant die de column van Van Royen had afgedrukt. De hoofdzaak, zo voelde Oudkerk haarfijn aan, was de 'ondergrens' van Cohen. Coke snuiven, dat is strijdig met de wet. Dus verklaarde Oudkerk tegen Erik van Gruijthuisen: "Wat ze schreef over het gebruik van cocaïne, is pertinent onwaar."

Een leugen of niet – de angel was uit de affaire gehaald. Oudkerk kon weer gewoon gaan doen waarvoor hij was aangesteld: het besturen van de hoofdstad. Alle andere 'onthullingen' – zo lieten vriend en vijand immers luidkeels weten – waren bijzaken. Onfrisse bijzaken, dat wel, maar privé, en daarmee niet relevant voor zijn politieke functioneren.

In *Buitenhof* kon Cohen de verlossende woorden spreken: wat

bloot

hem betrof mocht Oudkerk aanblijven. Het ging hier nu eenmaal om een man die 'binnen de PvdA groot krediet heeft verworven bij de gemeenteraadsverkiezingen'.

Eind goed, al goed, voor 'ranzige Robbie'.

Inmiddels weten we dat het anders is gelopen. Het krediet dat Oudkerk had, brokkelde in adembenemend tempo af. Binnen twee dagen was de maat vol en zegde de PvdA-fractie haar vertrouwen in de wethouder op. Maar, zo haastte iedere PvdA'er zich te verklaren: niet het feit dat Oudkerk gebruik had gemaakt van onderdrukte en uitgebuite meisjes op de 'afwerkplek' aan de Theemsweg had de doorslag gegeven. Het was uiteindelijk de overweldigende *publiciteit* erover die Oudkerks positie onhoudbaar had gemaakt. Voor de wethouder was het, in de woorden van partijleider Wouter Bos, 'onmogelijk geworden om nog met gezag te functioneren en te praten over normen en waarden'.

De pers heeft het dus gedaan. Niet Oudkerks hoerenloperij – immers een 'privézaak' – heeft diens carrière de das omgedaan, maar de 'moraalridders' (aldus Bos) van de media.

Nogal doorzichtig. Want wie hebben Oudkerk nu eigenlijk keihard laten vallen? Juist: niemand anders dan zijn vrienden van de PvdA. Immers, waar baseert Bos zich op als hij stelt dat de publiciteit over Oudkerks privéleven het onmogelijk maakte nog langer zijn ambt uit te oefenen? Vinden de kiezers dat ook? Had Bos daar onderzoek naar laten doen?

In het zogenaamd preutse Amerika bleek de achterban van Clinton er achteraf nauwelijks mee te zitten dat hun leider zich in *the oval office* – hart van de natie – had laten bevredigen door de lippen van een struise stagiaire. Waarom zou het in het libertijnse Amsterdam anders zijn verlopen? Wie weet op welke miraculeuze ►

- wijze de begaafde populist Oudkerk uit een nadeel een voordeel had weten te cultiveren. Waarom werd hem die kans onthouden?

Welnu, hierom: de partijtop zag in het geval-Oudkerk een electorale tijdbom van jewelste. Niet alleen voor de Amsterdamse PvdA, maar ook voor de landelijke. Het risico dat de kiezer de sociaal-democraten niet langer zou associëren met 'klassenstrijd' en 'verbeelding aan de macht', maar met hoerenlopers en junkieverdriet, wilde men simpelweg niet lopen. Alleen wilden (of durfden) Bos cum suis dit niet hardop te zeggen. Ze zouden er namelijk een welhaast sacrale code mee doorbreken: de code dat het privéleven van een politicus volstrekt geen rol speelt bij diens functioneren – zolang hij zich maar aan de wet houdt: de 'ondergrens' van Cohen. Maar de affaire-Oudkerk maakt zonneklaar dat die code niet langer houdbaar is.

Waarop is de mantra dat een bestuurder recht heeft op volledige privacy eigenlijk gebaseerd? Om te beginnen betreft het een typisch Nederlands fenomeen. In Duitsland wordt het volkomen normaal gevonden dat een kwaliteitsblad als *Der Spiegel* artikelen wijdt aan de promiscuïteit van Gerhard Schröder. Opinie-artikelen over de vraag of de kanselier al dan niet zijn haar verft, doen geen enkele wenkbrauw fronsen. En waarom ook? *Der Gerd*

Nu de inhoudelijke verschillen tussen partijen deels zijn weggeërodeerd, is de persoonlijkheid van de politicus steeds belangrijker geworden.

gooit alles, maar ook werkelijk alles in de strijd om zijn politieke overleven. Als Duitse journalisten al deze manoeuvres in kaart proberen te brengen, doen ze simpelweg het werk dat hun lezers van hen verlangen.

Ten westen van onze knusse natie wordt het spel nog harder gespeeld. Britse politici van enige naam en faam die zich laten voorstaan op een voorbeeldig familieleven, kunnen erop rekenen dat hoofdredacteurs hen dag en nacht laten schaduwen door hun bloedorstigste journalistieke hyena's. Doel daarbij is altijd: het detecteren van de streep licht tussen morele pretentie en werkelijkheid. Want maar al te vaak blijkt die oogverblindend fel. Dat de kiezer er het volste recht op heeft zich aan dergelijke lichtbundels van openbaarheid te laven, is in Britse journalistieke kringen een uitgemaakte zaak – ongeacht met hoeveel stemverheffing de heren politici er schande van spreken.

Waarom Nederland zo'n vreemde eend in de bijt is, is voer voor sociologen. In ieder geval staat vast dat het onderwerp 'privacy' hier stukken gevoelig ligt dan in de ons omringende landen. Volkstellingen stuiten sinds de Tweede Wereldoorlog op zulk hardnekkig verzet, dat de overheid de handdoek in de ring heeft gegooid. De identificatieplicht is pas onlangs – en dan nog onder bijzonder strikte voorwaarden – door het parlement gelooft. Het trauma van de jodenvervolgung wordt wel aangevoerd als oorsprong van dit merkwaardige verschijnsel. Juist doordat de Nederlandse bureaucratie keurige bestanden bijhield over de precieze samenstelling van de bevolking, haalde de Duitse bezetter de joden er trefzeker tussenuit. In geen enkel land zijn zoveel joden opgepakt en op de trein richting de vernietigingskampen gezet als in het o zo keurige Nederland.

Een prozaischer verklaring voor het 'privacy-dogma' is dat Ne-

derland in veel mindere mate is gepolariseerd dan zijn buurlanden. Het 'spel' wordt minder hard gespeeld. Dit geldt voor de politiek, maar evenzeer voor de journalistiek. In tegenstelling tot de situatie in Duitsland en Engeland heeft een ambitieuze jonge verslaggever in Den Haag niets te winnen met een spectaculaire ont-hulling over het privéleven van een bekende politicus. Integendeel: de coterie van perscentrum Nieuwspoort zal hem verontwaardigd de rug toekeren, waarmee zijn kans op een mooie journalistieke loopbaan plotseling een stuk geringer is geworden.

Aan de verregaande terughoudendheid die de pers betracht bij het berichten over het privéleven van de bestuurselite, zitten – op z'n zachtst gezegd – hypocriete kanten. De hoogstaande principes blijken namelijk niet op te gaan als a) de politicus in kwestie een buitenlander is, b) wanneer hij/zij is overleden en c) wanneer het geen kranten- of tijdschriftartikel betreft maar een heuse biografie. In de praktijk komen deze drie factoren vaak gecombineerd voor.

Toen journalist Gerard Mulder zich begin 1999 zette aan een biografie van Joop den Uyl, kwam hij tot de ontdekking dat de sociaal-democratische leider er diverse maîtresses op na had gehouden. De biografie zou om praktische redenen nooit worden voltooid, maar zeker is dat als Mulder – uit piëteit met de nabestaanden – de amoureuze escapades van Den Uyl onvermeld zou heb-

ben gelaten, hij voor eeuwig de risé van de vaderlandse journalistiek was geweest. Want bedgeheimen zijn essentieel in een biografie, die tonen bij uitstek 's man ware aard. De toekomstige biografie van Bram Peper die niet zou vermelden dat de oud-burgemeester van Rotterdam in een bepaalde periode in zijn leven regelmatig klapwiekend van de whisky van vliegtuigtrappen afstui-terde, zou eveneens in boekrecensies gekapitteld worden.

Met buitenlanders bestaat al helemaal geen compassie. John F. Kennedy is dood én buitenlander, dus kunnen we van De Groene Amsterdammer tot NRC Handelsblad nagenieten van diens weinig ascetische levenswandel. Clinton leeft nog, maar over zijn hoogstpersoonlijke seksuele preoccupaties weten we dankzij seri-euze journalisten – ook in Nederland – meer dan van die van me-nige kennis of familielid.

In al deze gevallen vinden journalisten het kennelijk hoogst relevant wat zich achter de façade van een publieke figuur (en achter zijn broekriem) afspeelt. Terecht, want het geeft ons een beter in-zicht in diens functioneren.

Minstens even huichelachtig als het journaillie zijn de dames en heren politici zelf. Hoewel het privéleven van politici er zogenaamd niet toe doet, weten we van Jan-Peter Balkenende dat hij niets liever doet dan pannenkoeken bakken met zijn dochtertje. Hoe we aan deze kennis gekomen zijn? De premier, toen nog Kamerlid, vertelde het twee jaar geleden zelf aan HP/De Tijd. Omstreeks dezelfde periode vertelde hij aan Cisca Dresselhuys, hoofdredactrice van Opzij, tevens nationale biechtmoeder voor gezagsdragers: "Ik heb altijd iets gehad van: als je je partner vindt, is dat goed, dan is het voor je weggelegd. Maar echt op zoek gaan, nee, daarvoor vond ik m'n werk, m'n le- ►

- ▶ ven zoals het was, te interessant. Predestinatie? Misschien wel.”
Waarom moesten wij hier kennis van nemen? Simpel. De verkiezingen waren aanstaande en Balkenende deed voor het eerst als lijsttrekker mee. Het stemvee moest weten dat de CDA-leider een eerlijke, oprechte vent was, tevens een late – maar daarom niet minder goede – vader. JP was niet de enige die de pers wist te vinden. Zo leerden we tijdens deze verkiezingen dat Ad Melkert niet de saaie apparatsjik was voor wie iedereen hem hield, maar een warmbloedig mens, die ooit zijn broertje redde van een zekere verdrinkingsdood.

Met al deze intieme inkijkjes in het privéleven van politici – hoe futiel ook – kan de burger zijn voordeel doen. Nu de inhoudelijke verschillen tussen partijen deels zijn weggeërodeerd, is de persoonlijkheid van de politicus steeds belangrijker geworden. Het degelijke, maar oersaai partijprogramma voldoet niet langer als selectiecriteria. Evenmin kan de kiezer zich nog optrekken aan de in elkaar gestorte zuilen. In een tijd van ontideologisering draait alles om het vertrouwen in de persoonlijkheid en het morele gehalte van de volksvertegenwoordiger. Die moet betrouwbaar, daadkrachtig, solide en geëngageerd zijn. En bovenal: sympathiek, een mens van vlees en bloed met wie de kiezer zich kan identificeren.

Wie een viespeuk is, maar vindt dat hij niettemin goede ideeën heeft, doet er goed aan net als Fortuyn alles meteen aan de grote klok te hangen.

Anders dan Rob Oudkerk biecht het gros van de politici vooral de mooie, gevoelige en vertederende aspecten van hun persoonlijkheid op. Dat zadelt journalisten met een belangrijke verantwoordelijkheid op. Als het erop aankomt de persoonlijkheid van een politicus op de ‘meetlat’ te leggen, kan er natuurlijk geen sprake zijn van eenrichtingsverkeer. Wanneer – bijvoorbeeld – een christen-democraat in de krant hoog opgeeft van zijn burgermansfatsoen, dan zou een goede journalist moeten nagaan of dat wel strookt met de waarheid. Als hem of haar geruchten bekend zijn dat de betreffende politicus in zijn Haagse pied-à-terre dingen doet waar Limburgse dames op leeftijd erg van zouden schrikken, heeft hij de dure plicht dit hard te maken en naar buiten te brengen.

Dat wil niet zeggen dat de serieuze pers zich moet verlagen tot het niveau van de roddelbladen. Met geruchtenjournalistiek is de democratie niet gediend. Een journalist moet goede bronnen hebben alvorens andermans vuile was buiten te hangen. Ook dient hij zich aan gemaakte afspraken te houden. Verslaggevers en politici lopen elkaar voortdurend tegen het lijf. Het zou vreemd zijn als daarbij nooit over privé zaken werd gesproken. Als volkomen duidelijk is dat een gezagsdrager die niet in de krant wil terugzien, moeten er wel heel goede redenen zijn om toch tot publicatie over te gaan.

Wanneer het waar is wat Oudkerk beweert, namelijk dat was afgesproken dat Heleen van Royen zijn woorden zou toeschrijven aan een ‘anonieme wethouder van een middelgrote stad in het midden van het land’, is de schrijfster over de schreef gegaan. Dat laat onverlet dat het onbegrijpelijk is dat zo’n hoge bestuurder tegen een columnist, die nota bene bekendstaat om haar exhibitionisme, maar wat aan babbelt over de groezelige kanten van

zijn privéleven. Dit lijkt Oudkerk inmiddels zelf ook te beseffen. “Ik heb, denk ik, genoeg bestuurlijke kwaliteiten. Maar ik heb een paar dingen die ik moet veranderen voordat ik aan weer zo’n soort baan begin,” zei hij twee dagen na zijn aftreden.

Hiermee raakt hij de kern van de zaak: politici zullen zich er voortaan rekenschap van moeten geven of hun persoonlijke functioneren – in heden én verleden – wel strookt met de boodschap die ze als politicus willen uitdragen. Oudkerk etaleerde zichzelf graag als de zorgzame huisarts en bevlogen socialist. Welnu, dan past seks met tot prostitutie gedwongen Oost-Europese meisjes niet in dat beeld.

Wie geen brave huisvader is, maar toch de politiek in wil, kan een voorbeeld nemen aan Rick van der Ploeg. De flamboyante econoom heeft er nooit een geheim van gemaakt dat hij seks met zoveel mogelijk vrouwen als een eerste levensbehoefte beschouwt. Op dezelfde manier stak Fortuyn geenszins onder stoelen of banken dat hij *dark rooms* bezocht en de Marokkanen kende ‘van tussen de lakens’.

Om nog even naar het buitenland terug te keren: in Griekenland maken ze het nog bonter. Daar wordt het seksleven ingezet als politiek propagandamiddel. Toen het volk begon te morren dat wijlen premier Andreas Papandreou te oud en te ziekelijk was om het

land nog langer te leiden, maakte de lepe politicus wereldkundig dat hij een buitenechtelijke relatie had met een rondborstige stewardess. De boodschap werd in het machistische Griekenland goed begrepen: wie man genoeg is om een veertig jaar jongere vrouw seksueel te bevredigen, is mans genoeg om een regering te leiden.

In Nederland is de affaire-Oudkerk niet minder dan een morele dijkdoorbraak. Vanaf nu zullen lieden die een politieke functie ambiëren, zich van tevoren grondig moeten afvragen wát voor soort politicus ze willen zijn.

Wie een viespeuk is, maar vindt dat hij niettemin goede ideeën heeft, doet er goed aan net als Fortuyn alles meteen aan de grote klok te hangen. Dan hoeft niemand de moraalridder te spelen en kan de kiezer zelf oordelen of hij zo’n man of vrouw al dan niet op het pluche wil terugzien. Wie de katjes in het donker knijpt, om vervolgens tegen mevrouw Dresselhuys de heilige uit te hangen, heeft het voortaan aan zichzelf te danken als hij door middel van grondig journalistiek handwerk wordt ontmaskerd.

Voor de politicus die een vlekje uit het verleden wil wegwerken, is het ook nog niet te laat. Deze week verscheen het boek *Zonder moeder* van de Amsterdamse politica Karina Schaapman. Hierin doet het PvdA-gemeenteraadslid openhartig verslag van haar carrière als straatprostitutiee en werkneemster van de Satanskerk in de jaren zeventig en tachtig: “Ik heb intussen een bananenshow en vibratorshows gedaan en met veel klanten gedaan.”

Jaja, in de Amsterdamse gemeenteraad zijn ze van alle markten thuis. Alleen hebben ze liever niet dat we daar te diep op ingaan – ze beschouwen het als hoogst privé. |